

LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO SĄLYGOS SPECIALIŲ KATEGORIJŲ CIVILINĖSE BYLOSE

Artur Doržinkevič

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas ardorzinkevic@stud.mruni.eu

Indrė Maculevičienė

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Elektroninis paštas i.maculeviciene@lat.lt

Pateikta 2023 m. balandžio 28 d., parengta spaudai 2022 m. gegužės 22 d.

DOI: 10.13165/JUR-23-30-1-07

Santrauka. Straipsnyje siekiama įvertinti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo problemiką specialių kategorijų (intelektinės nuosavybės, viešųjų pirkimų ir bylų, susijusių su komercinės paslapties apsauga kategorijos) civilinėse bylose. Tuo tikslu apžvelgiamos bendrosios laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos ir jų formavimosi raida. Lyginamuoju aspektu įvertinamos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos Anglijos teisėje. Taip pat apžvelgiamas tarpukario Lietuvos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo institutas. Aptarus tradicines laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas, straipsnyje analizuojami specialūs Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai ir teismų praktika, susijusi su specialių kategorijų laikinųjų apsaugos priemonių taikymu civilinėse bylose.

Reikšminiai žodžiai: laikinosios apsaugos priemonės, intelektinės nuosavybės teisė, viešųjų pirkimų teisė, komercinė paslaptis, civilinis procesas, Europos Sąjungos teisė.

Įvadas

Laikiniųjų apsaugos priemonių institutas yra svarbi civilinio proceso dalis, kurio tikslas yra sudaryti sąlygas sėkmingam būsimam teismo sprendimo įvykdymui¹. Laikiniųjų apsaugos priemonių instituto svarbą teisiniame procese rodo ir tai, kad jos naudojamos ne tik civilinėse, bet ir kitose bylose. Laikinąsias apsaugos priemones galima taikyti ne tik nacionaliniuose (administraciniame², baudžiamajame³, civiliniame⁴), tačiau ir viršnacionaliniuose (tarptautiniuose) teismo procesuose⁵. Užsienio teisės doktrinoje dar XX a. pabaigoje pažymėta, kad laikinosios apsaugos priemonės yra viena iš reikšmingiausių ir neįprastų priemonių, kurias gali taikyti teismas bylos nagrinėjimo metu. Teigiama, kad laikinosios apsaugos priemonės, kurios taikomos dar neišnagrinėjus bylos iš esmės, gali sukelti reikšmingas teises pasekmes, be to, pritaikyta priemonė gali tęstis ne vieną mėnesį ar metus⁶. Tokias pasekmes sukeliančių priemonių panaudojimo „standartas“ (sąlygos) kenčia nuo nenuoseklių formuluočių, nes šių priemonių taikymą lemia veiksniai, kurie nėra iki galo aiškūs. Paprastai tai yra preliminarai tikimybė, kad bus priimtas palankus šaliai teismo sprendimas; tikimybė, kad ateityje gali atsirasti nepataisoma žala; lyginamasis ieškovo ir atsakovo interesų vertinimas; o kartais – priemonės taikymo poveikis viešajam interesui⁷.

Laikinosios apsaugos priemonės civiliniame procese taikomos esant konkrečioms įstatyme nustatytoms sąlygoms. Įprastai tokios sąlygos yra nustatytos civilinį procesą reglamentuojančiame teisės akte ir (ar) specialiame įstatyme. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 144 straipsnyje yra įtvirtintos bendrosios laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos: i) tikėtinas ieškinio pagrįstumas; ii) nesiėmus šių priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Nors tai yra bendrosios laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos, tačiau iš teismų praktikos pavyzdžių matyti, kad specialiųjų kategorijų civilinėse bylose yra suformuotos papildomos sąlygos, pavyzdžiui,

- 1 Guliko Kazhashvili, „Provisional Measures in the Practice of European Court of Justice and European Court of Human Rights“, *Journal of Law* 1, 1 (2018): 239, <https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/article/view/2570>.
- 2 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 70 straipsnis numato reikalavimų užtikrinimo priemonių taikymą.
- 3 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 151 straipsnis – laikiną nuosavybės teisės apribojimą.
- 4 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 144 straipsnis.
- 5 Tokią teisę turi Tarptautinis Teisingumo Teismas (Teisingumo Teismo statuto 41 straipsnis), Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 279 straipsnis) arba Europos Žmogaus Teisių Teismas (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taisyklių 39 taisyklė).
- 6 John Leubsdorf, „The Standard for Preliminary Injunctions“, *Harvard Law Review* 91, 3 (1978): 525–528, <https://doi.org/10.2307/1340497>.
- 7 *Ibid.*, 525.

viešojo intereso vertinimas viešųjų pirkimų bylose⁸. Be to, tam tikro pobūdžio kategorijų civilinėse bylose, pavyzdžiui, intelektinės nuosavybės bylose arba bylose, susijusiose su komercinių paslapčių apsauga, taikytinos specialių įstatymų nuostatos, kurios reglamentuoja specialias laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas. Tai rodo, kad laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindą reglamentuojančios taisyklės gali būti nustatytos skirtinguose teisės aktuose, o tai atitinkamai kelia klausimų dėl jų tarpusavio suderinamumo ir taikymo teismų praktikoje. Kyla klausimas, kodėl be bendrųjų CPK 144 straipsnyje nustatytų laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų specialiuose įstatymuose yra nustatytos papildomos jų taikymo sąlygos. Kuo pagrįstas skirtingų laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindų nustatymas skirtinguose teisės aktuose? Ar atskiruose įstatymuose yra nustatytos specialios (bendrąsias sąlygas papildančios) laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos? Kokie yra tokių laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų ypatumai?

Šio tyrimo objektas yra laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas specialių kategorijų civilinėse bylose. Atitinkamai, tyrimo tikslas yra išanalizuoti laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas specialių kategorijų civilinėse bylose. Norėdami visapusiškai atskleisti nagrinėjamą problemiką, autoriai nusprendė nagrinėti laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas „nuo pradžių“, t. y. atlikti šio instituto istorinę paskirtį Lietuvoje ir Anglijoje. Autorių vertinimu, Anglijos teisėje suformuota laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo doktrina yra svarbi dėl teismo precedento kaip teisės šaltinio reikšmės bendrosios teisės tradicijoje. Teismo precedento kilmė dažnai siejama su viduramžių Anglijos Karalyste, o XIX a. antrojoje pusėje teismo precedentas galutinai įgijo teisės šaltinio statusą⁹. O kontinentinės teisės valstybėse tik XX a. pabaigoje buvo galima pastebėti tendenciją vis dažniau teismų sprendimuose remtis precedentais¹⁰. Todėl Anglijos jurisdikcija, kurioje buvo vadovaujamosi teismo precedentais kaip teisės šaltiniu, yra svarbi vertinant laikiniųjų apsaugos priemonių institutą, kurio taikymo ypatumai daug labiau atsiskleidžia iš teismų praktikos pavyzdžių nei įstatyme įtvirtintų teisės normų. Anglijos teismai daug anksčiau nei kontinentinės teisės tradicijos teismai siekė suformuoti ir išskirti bendras laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas ir tendencijas teismų praktikoje. Taigi, iškeltini tokie tyrimo uždaviniai: i) pirma, išnagrinėti laikiniųjų apsaugos priemonių instituto istorinę paskirtį ir sąlygas Anglijos ir Lietuvos teisėje; ii) ištyrinėti laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumus specialių kategorijų bylose (intelektinės nuosavybės, viešųjų pirkimų ir bylų, susijusių su komercinės paslapties apsauga kategorijos). Nu-

8 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-554-464/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=c29f7ece-f302-42c0-a908-951c68cbceb7>.

9 Johanas Baltrimas, „Teismo precedentas: autoritetas ir veikimas“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2016), https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2017/08/2017-08-17_DS_disertacija_Baltrimas.pdf.

10 *Ibid.*, 88–89.

rodyti tyrimo uždaviniai leis atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas specialių kategorijų civilinėse bylose ir pateikti mokslines išvadas dėl formuojamos Lietuvos teismų praktikos pagrįstumo.

Atsižvelgdami į tyrimo apimtį autoriai nagrinėja laikinųjų apsaugos taikymo sąlygų aiškinimo ir taikymo problemas ginčiuose dėl intelektinės nuosavybės, viešųjų pirkimų ir bylose, ginčiuose, susijusiuose su komercinės paslapties apsauga. Šios bylų kategorijos pasirinktos dėl to, kad taikant laikinas apsaugos priemones pasirinktų kategorijų civilinėse bylose kyla klausimas dėl Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktų taikymo. Pavyzdžiui, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimus reglamentuoja aktualios ES direktyvos intelektinės nuosavybės teisių gynimo¹¹, viešųjų pirkimų¹² ir komercinės paslapties apsaugos¹³ srityse. Tokių specifinių, ES teisės aktuose reglamentuojamų laikinųjų apsaugos priemonių taikymas kelia klausimų dėl veiksmingo ES teisės taikymo ir joje nustatytų teisių turėtojų apsaugos. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikoje pripažįstama, kad „taikydami nacionalinę teisę nacionaliniai teismai turi ją aiškinti atsižvelgdami į šios teisės normų visetą ir taikyti joje pripažintus aiškinimo metodus taip, kad ši teisė būtų išaiškinta kuo labiau atsižvelgiant į titinkamos direktyvos tekstą ir į jos tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas ir taip būtų laikomasi SESV 288 straipsnio trečios pastraipos“¹⁴. ES teisės taikymas sprendžiant ir dėl nacionalinėje teisėje nustatytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų taip pat patvirtina šio straipsnio aktualumą. Be to, Lietuvos apeliacinio teismo vystoma praktika rodo, kad teismų praktika formuoja vis naujesnius išaiškinimus nagrinėtinios temos kontekste. Nacionalinėje teisėje nagrinėjama tema yra ištyrinėta fragmentiškai apžvelgiant aktualias ES teisės aktų direktyvas, pavyzdžiui, pristatant direktyvos dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimą¹⁵, aptariant viešųjų pirkimų direktyvas¹⁶. Tačiau nuo anks-

11 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo, OJ L 157.

12 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo (89/665/EEB) ir 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyvos dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo (92/13/EEB).

13 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 2016 m. birželio 8 d. dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo, OL L 157, 15.6.2016, p. 1–18.

14 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje Dansk Industri (DI) prieš Sucession Karsten Eigil Rasmussen (C-441/14)“, para. 31, InfoCuria, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=176461&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=858866>.

15 Vaidas Pajeda, „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo intelektinės nuosavybės apsaugos bylose ypatumai“, *Jurisprudencija* 11, 101 (2007): 66–73.

16 Deividas Soloveičikas, „Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus“, *Teisė* 70 (2009): 67–85.

tesnių tyrimų praėjo nemažai laiko, o teismų praktika susijusiais klausimais buvo toliau formuojama ir vystoma.

Tyrime taikyti įprasti tokio pobūdžio darbuose metodai: dokumentų analizės, lyginamasis, istorinis, sisteminis, loginis, apibendrinamasis. Darbe dokumentų analizės metodu analizuojama Lietuvos Respublikos teismų praktika dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo. Lyginamuoju metodu apžvelgiama Anglijos teismų praktika, susijusi su laikinių apsaugos priemonių institutu. Istoriniu metodu nagrinėtas laikinių apsaugos priemonių institutas tarpukario Lietuvoje. Sisteminiu metodu įvertinami apsaugos priemonių taikymo ypatumai skirtingų kategorijų bylose. Pritaikius loginį ir apibendrinamąjį metodus daromos išvados dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygų specialių kategorijų bylose.

Tyrimui esminės reikšmės turėjo užsienio autorių Kazhashvili¹⁷, Leubsdorf¹⁸ darbai, kuriuose nagrinėtas laikinių apsaugos priemonių institutas. Tyrime taip pat remtasi nacionalinių doktrinos atstovų V. Pajeda¹⁹, D. Soloveičiko²⁰ darbais, kuriuose nagrinėtos tam tikros ES direktyvos dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo. Tyrimo remtasi ir kitais autoriais, kurie nagrinėjo kitus su tyrimu susijusius klausimus.

1. Laikinių apsaugos priemonių taikymo esmė ir paskirtis

Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama, kad „pagal savo tikslą laikinosios apsaugos priemonės gali būti kelių rūšių: 1) konservacinės paskirties laikinosios apsaugos priemonės, užtikrinančios padėties, esančios bylos nagrinėjimo metu, stabilumą, *status quo* išsaugojimą; 2) teisinius santykius laikinai sureguliuojančios laikinosios apsaugos priemonės, sudarančios sąlygas užtikrinti asmenų teisių apsaugą, ginčo teisinių santykių normalų funkcionavimą, kol nėra priimtas ir įsiteisėjęs teismo sprendimas; 3) prevencinės priemonės, užkertančios kelią žalai ar kitiems neigiamiems padariniams atsirasti“²¹. CPK ar kiti įstatymai įtvirtina skirtingas laikinių apsaugos priemonių rūšis, kurių atliekama paskirtis taip pat skiriasi. Tačiau įstatymas nedetaliai apibūdina laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygų ir ypatumų skirtingų rūšių priemonėms ar skirtingų bylų kategorijose. Siekiant iširti laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygų atsiradimą, vertinga apžvelgti bendrosios teisės tradicijoje taikomų laikinių apsaugos priemonių „standarto“ (sąlygų) atsiradimo istoriją.

17 Kazhashvili, *supra note*, 1.

18 Leubsdorf, *supra note*, 6.

19 Pajeda, *supra note*, 15.

20 Soloveičikas, *supra note*, 16.

21 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1130-1120/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaiška/tekstas.aspx?id=42645cf0-2412-4f1c-b50f-08c25b2166ab>.

1.1. Laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos Anglijos teisėje

Laikinių apsaugos priemonių instituto pradžia Anglijoje yra siejama su specifine teisės sistema – *equity law* („teisingumo teisė“)²², kuri buvo taikyta Anglijos kanceliarijos teismuose (angl. *Courts of Chancery*). Ši sistema egzistavo atskirai nuo bendrosios teisės (angl. *common law*). Kadangi bendroji teisė yra labiau apribojanti, griežtesnė ir labiau nuspėjama sistema, o teisingumo teisė buvo lankstesnė, diskretiškesnė ir labiau individualizuota²³, tai lėmė, kad teisingumo teisėje buvo taikomi tam tikri išskirtiniai teisinės gynybos būdai, kurie nebuvo taikomi bendrojoje teisėje.

Būtent Anglijos kanceliarijos teismai taikė laikinąsias apsaugos priemones²⁴, kurios buvo procesinio pobūdžio ir skirtos užtikrinti materialinio teisinio reikalavimo įvykdymo užtikrinimą. Užsienio teisės doktrinoje, analizuojančioje laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygų atsiradimą Anglijoje, pabrėžiama, kad XVIII amžiuje dar nebuvo bendrojo laikinių apsaugos priemonių taikymo „standarto“ (sąlygų). Tačiau preliminarus ieškinio pagrįstumas ir tikimybė, kad ateityje gali atsirasti nepataisoma žala, turėjo įtakos sprendimų priėmimui, be to, yra užuominų apie interesų balanso taikymą (angl. *balance of convenience*) ir teismo rūpestį išlaikyti *status quo*²⁵. Tačiau iš teismų praktikos negalima spręsti, kad tuo metu buvo bandoma suformuoti kokį nors bendrąjį laikinių apsaugos priemonių taikymo standartą. To meto kanceliariiniai teismai buvo labiau susirūpinę materialine teise nei specialiomis procedūromis ir teisių gynybos priemonėmis šiuose teismuose²⁶. XVIII amžiuje laikinių apsaugos priemonių institutas nebuvo laikomas kokia nors ypatinga (ekstraordinarine) procedūra, kuri reikalautų specialaus pagrindimo, be to, teismo procesas, kuriame buvo sprendžiami šie klausimai, buvo labai lėtas, todėl įprastai (angl. *by default*) laikinosios apsaugos priemonės buvo taikomos, priešingu atveju šis institutas prarastų savo prasmę. Prašymo

22 Teisingumo teisės pradžia yra glaudžiai susijusi su bendrųjų teisės tradicijų (angl. *common law*) atsiradimu Anglijoje, tačiau tai yra atskira teisės sistema. Bendrąja prasme šios teisės šakos tikslas yra suteikti teises gynybos priemones tais atvejais, kai įstatymai ir teisė nėra pakankamai lankstūs, kad teisingai ir sąžiningai išspręstų tam tikrą teisinę situaciją (Henry Campbell Black, *A Law Dictionary, containing definitions of the terms and phrases of American and English jurisprudence, ancient and modern (second ed.)* (West Publishing Co., 1891): 432–433, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., https://archive.org/details/bub_gb_R2c8AAAAIAAJ/page/433/mode/2up?view=theater).

23 Stephen N. Subrin, „How Equity Conquered Common Law: The Federal Rules of Civil Procedure In Historical Perspective“, *University of Pennsylvania Law Review* 135, 4 (1987, 1986): 920.

24 Tikslumo dėlei patikslintina, kad šiame kontekste doktrinoje turima omenyje laikinoji apsaugos priemonė, kurios paskirtis užtikrinti *status quo* (angl. *preliminary injunction*). Pavyzdžiui, Anglijos teisėje specifinė prevencinio pobūdžio laikinoji apsaugos priemonė, kurios paskirtis atitinka turto areštą, buvo pradėta taikyti tik nuo 1975 m., kai byloje *Mareva Compania Naviera S.A. v. International Bulk Carriers S.A.* buvo sukurtas teismo precedentas, kurio pagrindu galima taikyti specifinę laikinąją apsaugos priemonę – *Mareva injunction*, kurios paskirtis atitinka turto areštą.

25 Leubsdorf, *supra note*, 7: 527–528.

26 *Ibid.*, 528 (angl. „the Chancery were more concerned with the substantive principles created to correct defective rules of law than with the special procedures and remedies available in equity“).

pagrindimui užtekdavo ir pareiškimo, patvirtinto priesaikos tekstu (angl. *affidavit*)²⁷.

XIX amžiuje, teisei ir visuomenei sudėtingėjant, laikinių apsaugos priemonių taikymo poreikis išaugo, nes tapo akivaizdūs šių priemonių privalumai. Siekiant išlaikyti kanceliarinių teismų sprendimų vienodumo poreikį, buvo siekiama išplėtoti bendrus principus, kuriais vadovaujantis taikomos laikinosios apsaugos priemonės. Dar nepėjus pasibaigti XIX amžiui, utilitarizmo banga panaikino takoskyrą tarp teisės (angl. *law*) ir teisingumo (angl. *equity*), todėl buvo pradėta ieškoti naujo pagrindo šioms priemonėms taikyti²⁸. Atitinkamai, Anglijos teismų praktikoje išryškėjo tokios pagrindinės laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos, kurios, be kita ko, buvo taikomos įvairaus pobūdžio laikinosioms apsaugos priemonėms: 1) ieškovo ieškinio stiprumas (angl. *strenght of the plaintiff's case*); 2) grėsmė, kad ateityje gali atsirasti nepataisoma žala bei ieškovo ir atsakovo interesų balanso testo vertinimas (angl. *irreparable injury and the balance of convenience*); 3) siekis užtikrinti *status quo* (ši sąlyga yra specifinės laikinosios apsaugos priemonės rūšies – aut. past.)²⁹. Kaip teigiama užsienio teisės doktrinoje, nei Jungtinės Amerikos Valstijose, nei Anglijoje nuo tada, kai atsirado šios pagrindinės sąlygos prieš daugiau nei šimtmetį, jokių žymių pokyčių neįvyko³⁰.

Taigi, žvelgiant lyginamuoju aspektu į Anglijos teisėje suformuotų laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygas, galima teigti, kad šios sąlygos iš esmės yra panašios į tas, kurios taikytinos ir Lietuvos teisėje. Ieškovo ieškinio stiprumas iš esmės atitinka preliminarus ieškinio pagrįstumo faktą, o Anglijos teisėje suformuota sąlyga, kad netaikius laikinių apsaugos priemonių, ieškovui gali kilti nepataisoma žala, gali būti prilyginama grėsmei teismo sprendimo įvykdymui. Ieškovo ir atsakovo interesų balanso vertinimas yra *de facto* proporcingumo principo išraiška, nes Lietuvos apeliacinis teismas yra išaiškinęs, kad proporcingumo principas taikant laikinąsias apsaugos priemones reiškia, kad „teismas turėtų įvertinti tiek ieškovo, tiek atsakovo teisėtus interesus ir nė vienam iš jų nesuteikti nepagrįsto prioriteto“³¹. O siekis užtikrinti *status quo* yra siejamas su specifinės laikinių apsaugos priemonės rūšies (konservacinės paskirties laikinosios apsaugos priemonės) taikymu, nes tai yra tiesioginė šių priemonių paskirtis.

27 Leubsdorf, *supra note*, 7: 528.

28 *Ibid.*, 532.

29 *Ibid.*, 532–536.

30 Kalbame apie bendroesius laikinių apsaugos priemonių taikymo standartus, tačiau egzistuoja specialūs precedentai, skirti tik tam tikrai laikinajai apsaugos priemonei, pvz. *Mareva injunction* – turto areštui.

31 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1070-798/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaiska/tekstas.aspx?id=8cee14e8-5424-4fe4-8d09-bd35a4d59e36>

1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos Lietuvos teisėje

Laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygų pradžią galima aptikti tarpukario teisėje. Tarpukario laikotarpiu Lietuvos civilinio proceso įstatymas reglamentavo laikinių apsaugos priemonių taikymo institutą ir jo taikymo sąlygas. 1918 m. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, visą tarpukario laikotarpį vadovautasi 1864 m. carinės Rusijos civilinės teisenos įstatymu (toliau – CTĮ), tačiau nereikėtų manyti, kad jis dvidešimt dvejus metus galiojo nepakitęs ir nevyko jokių civilinio proceso reformų³². Laikinių apsaugos priemonių institutas anuo metu buvo vadinamas „ieškinio aptikrinimo“ institutu ir buvo reglamentuotas CTĮ 590–652³ straipsniuose. CTĮ 591 numatė, kad ieškiny s pačiu pareiškimo metu *aptikrinamas* tik tai tais atsitikimais, kada teismas, atsižvelgdamas į ieškovo įrodymus, pripažins, kad *neaptikrinus* ieškinio, kuris atrodo esąs tikras, ieškovas nebegalės būti patenkinamas³³.

Teismas turėdavo diskrecijos teisę nuspręsti, ar konkrečioje situacijoje egzistuoja sąlygos taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tačiau teismo diskrecijos teisė buvo apribota tam tikrų formalijų reikalavimų. Pavyzdžiui, CTĮ 593 straipsnis numatė, kad *aptikrinti* galima tik tai ieškinius, kurie įvertinti tam tikra suma. Aiškinant šią normą, teismų praktikoje buvo pažymėta, kad „teismo nuožiūra, teisėjų vartotina išžiūrinėjant prašymus aptikrinti ieškinius, negali būti teismo kaprizas, o turi priklausyti nuo rimtumo ieškinio reikalavimo, kuris prašoma apdrausti“³⁴. Tai rodo, kad laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos tarpukario civilinio proceso teisėje buvo siejamos su ieškinio „rimtumo“ reikalavimu, kuris, be kita ko, pasireiškė ieškinio sumos kriterijumi. Toks ieškinio „rimtumo“ reikalavimas rodo, kad laikinosios apsaugos priemonės turėjo būti taikomos tik esant pakankamai ženkliai ieškinio reikalavimui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tarpukario CTĮ numatė iš esmės tapačias sąlygas, kurios galioja dabartiniame CPK. To meto sąvoka „ieškiny s, kuris atrodo esąs tikras“ yra labai panaši į ieškinio preliminarus pagrįstumo sąvoką, o sąvoka „teismas pripažįsta, kad neaptikrinus ieškinio, ieškovas nebegalės būti patenkinamas“ prilygsta grėsmei teismo sprendimo įvykdymui. Taigi, esminės laikinių apsaugos priemonių taikymo taisyklės išliko nepakitusios. Tačiau šiuolaikinėje aktualioje teismų praktikoje Lietuvos apeliacinis teismas yra pateikęs aktualių išaiškinimų, susijusių su laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygomis.

Kalbant apie pirmąją laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygą, tikėtino ieškinio pagrindimo sąvoka reiškia, kad „taikydamas laikinąsias apsaugos priemones

32 Egidijus Laužikas, Valentinas Mikelėnas ir Vytautas Nekrošius, *Civilinio proceso teisė. I tomas* (Vilnius: Justitia, 2003), 212–213.

33 *Civilinės teisenos įstatymas: su visais pakeitimais ir papildymais ir su vyr. tribunolo bei rusų senato aiškinimais*, red. Č. Butkys (Kaunas: Šviesa, 1938), 366, <https://www.epaveldas.lt/preview?id=C130001859568>.

34 „Vyriausiojo Tribunolo sprendimas 24/1922.11.22 d. byloje Juozo Vagulio su Kaziu Bugailiškium“, cituota iš *Civilinės teisenos įstatymas: su visais pakeitimais ir papildymais ir su vyr. tribunolo bei rusų senato aiškinimais*, red. Č. Butkys (Kaunas: Šviesa, 1938), 368, <https://www.epaveldas.lt/preview?id=C130001859568>.

teismas nenagrinėja ieškinio pagrįstumo iš esmės, netiria ir nevertina ieškinio faktinių ir teisinių argumentų ir juos patvirtinančių įrodymų, o tik preliminariai nustato tikimybę, jog pateiktų įrodymų viseto pagrindu dėl pareikštų reikalavimų galėtų būti priimtas ieškovui palankus teismo sprendimas³⁵. Viena iš svarbesnių pirmosios laikinių apsaugos priemonių taikymo taisyklių yra ta, kad „pagrįstos abejonės dėl ieškovui palankaus sprendimo priėmimo yra ir tuomet, kai ieškovui nepalankus teismo sprendimas yra priimtas po teismo nutarties laikinių apsaugos priemonių taikymo klausimu priėmimo, nors šis sprendimas ir neįsiteisėjo“³⁶. Teismų praktikoje yra ir kitokių pavyzdžių, kai ieškovo ieškinys nebuvo pripažintas preliminariai pagrįstu, pavyzdžiui, priėmus nepalankų procesinį sprendimą, kuriuo atsakyta atnaujinti procesą byloje³⁷. Kita vertus, tam tikros aplinkybės gali patvirtinti preliminarių ieškinio pagrįstumą, pavyzdžiui, teismų praktikoje pripažįstama, kad byloje esant priimtam preliminariam sprendimui (dokumentinio proceso tvarka), ieškinys yra preliminariai pagrįstas³⁸.

Kalbant apie antrąją būtiną laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygą, teismų praktikoje pripažįstama, kad „CPK nuostatos neįtvirtina sąrašo pavyzdinių kriterijų, kuriais remdamasis teismas galėtų nuspręsti, ar byloje kyla teismo sprendimo neįvykdymo rizika“³⁹. Minėta, kad laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos turi būti siejamos su jų paskirtimi. Pavyzdžiui, tradiciškai poreikį taikyti prevencinio pobūdžio laikinąsias apsaugos priemones lėmė du veiksniai: ilgas civilinių bylų nagrinėjimo laikas ir atsakovo tendencija imtis nesąžiningų veiksmų, siekiant sutrukdyti teismo sprendimo įvykdymui⁴⁰. Taigi, siekiant užkardyti galimai nesąžiningus atsakovo veiksmus, teismų praktikoje buvo suformuoti išaiškinimai, kad grėsmė teismo sprendimo neįvykdymui turi būti siejama su duomenimis apie atsakovo nesąžiningumą⁴¹.

35 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-961-464/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ba17ff5e-4c3c-4451-b127-f88b4bcd2483>.

36 „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-953-302/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=92853e68-b7f3-41a4-823e-7599af085557>.

37 „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-126-553/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f76f1b56-fee8-4ebe-ae55-e5f8a573fd73>.

38 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2-423-196/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a5bce655-31bf-420d-9819-dd581cafaf57>.

39 „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-352-330/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9d7c1dfc-85f0-45cb-b447-d33eaf64c307>.

40 Kazhashvili, *supra note*, 1: 239.

41 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-988-798/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litekoteismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=82c4f4f2-d719-471e-9d85-fce936fc4778>.

Kita vertus, toks aiškinimas negali būti taikomas visoms situacijoms. Ne visos laikinosios apsaugos priemonės yra prevencinės paskirties, t. y. siekiančios užkardyti nesąžiningą atsakovo elgesį, todėl ne visoms laikinosioms apsaugos priemonėms būtina įrodinėti atsakovo nesąžiningumo faktą. Grėsmė galimai ieškovui palankaus teismo sprendimo įvykdymui nustatinėjama konkrečioje byloje, pagal tos bylos aplinkybes, pareikštus reikalavimus ir toje byloje pateiktus įrodymus⁴². Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas praktikoje nurodo, kad „tais atvejais, kai reiškiami reikalavimai susiję su nuosavybės teisių sukūrimu ar nuosavybės teisinio režimo, jo tolesnio statuso pasikeitimu, tokio pobūdžio bylose negali būti paneigiamas faktas, kad nesiėmus priemonių apriboti atsakovo teisę disponuoti jo žinioje ir ginčo objektu esančiu turtu, visgi yra tikimybė, jog atsakovas, net neturėdamas nesąžiningų ketinimų, šį turtą gali perleisti sąžiningiems tretiesiems asmenims“⁴³. Taigi, tam tikro pobūdžio ginčiuose grėsmė teismo sprendimo įvykdymui gali atsirasti net ir tuo atveju, jeigu atsakovo nesąžiningumo nėra.

Apibendrinant teigtina, kad, vertinant istoriniu (ir lyginamuoju) metodu, preliminarus ieškinio pagrįstumas ir grėsmė teismo sprendimo įvykdymui yra universalus pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos, kurios istoriškai formavosi tiek Anglijos, tiek Lietuvos teisėje. Tačiau šiuolaikinių teismų praktika formuoja vis aiškesnį ir konkretesnį šių sąlygų taikymą teismų praktikoje.

2. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas specialių kategorijų civilinėse bylose

Specialių kategorijų civilinėse bylose yra suformuoti atskiri laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai. Pabrėžtina, kad šios bylos yra susijusios su ES teisės taikymu, todėl laikinųjų apsaugos priemonių institutas dažnu atveju yra įgyvendinamas perkeliant ES teisės aktų nuostatas į nacionalinę teisę. Taip pat svarbu, kad dažnu atveju laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos yra perkeliamos ne į kodifikuotą teisės aktą – CPK, o į atskirus įstatymus, kurie reglamentuoja tiek materialinę, tiek procesinę teisę. Taigi, siekdamas tinkamai pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones, teismas privalo kompleksiskai vertinti įvairius teisės aktus (tiek nacionalinius – atskirus įstatymus ir kodeksą, tiek ES teisės aktus – direktyvas). Tai taip pat kelia klausimų dėl CPK ir ES teisėje reglamentuojamų specialių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų aiškinimo ir taikymo.

42 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-988-798/2021“, *supra note*, 41.

43 „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-444-467/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=1b561be5-1fb5-4bdd-ad0b-597242022093>.

2.1. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas ginčiuose dėl intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos

Ginčiuose dėl intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimo taikomos laikinosios apsaugos priemonės reglamentuojamos ES ir nacionalinės teisės aktuose. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektualinės nuosavybės teisių gynimo 9 straipsnis numato, kad „valstybės narės užtikrina, kad pareiškėjo prašymu teismo institucijos galėtų įtariamam pažeidėjui nustatyti laikinąjį draudimą, skirtą užkirsti kelią bet kokiam gresiančiam intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimui“⁴⁴. Direktyvos nuostatos yra perkeltos į nacionalinę teisę⁴⁴. Teisės doktrinoje užfiksuota, kad „tokio pobūdžio ginčiuose laikinosios apsaugos priemonės yra nukreiptos ne į *status quo* išlaikymą ar teismo sprendimo įvykdymą užtikrinimą, bet į kuo greitesnį neteisėtų veiksmų nutraukimą“⁴⁵. Toks aiškinimas yra siejamas su laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo tokio pobūdžio bylose specifika. Kaip nurodyta šios direktyvos preambulės 22 punkte, „labai svarbu numatyti laikinas priemones, kuriomis tuoj pat sustabdomas pažeidimas, nelaukiant sprendimo dėl nusikaltimo sudėties, tačiau paisant gynybos teisių, užtikrinant laikiniųjų priemonių proporcingumą pagal bylos ypatybes ir pateikiant garantijas atsakovo išlaidoms ir patirtai žalai padengti nepateisinamo reikalavimo atveju. Tokios priemonės ypač pateisinamos, kai delsimas intelektualinės nuosavybės teisės turėtojui padarytų esminę nepataisomą žalą“. Tai rodo, kad laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlyga tokio pobūdžio civilinėje byloje yra pagrindimas, kad jų netaikymas siejamas su galimos žalos padarymu (ar jos padidėjimu) intelektualinės nuosavybės savininkui. Todėl tokiu atveju ieškovas, prašydamas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, turėtų įrodyti teismui, kad jų netaikymas lemtų žalos jam atsiradimą (ar jos padidėjimą). ESTT, aiškindamas minėtą direktyvos nuostatą dėl laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo, nurodo, kad „nacionalinėje teisėje numatytomis laikinosiomis priemonėmis turi būti sudarytos sąlygos nedelsiant nutraukti intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimą, nelaukiant sprendimo dėl bylos esmės. Tokios priemonės ypač pateisinamos, kai delsimas šių teisių turėtojui padarytų nepataisomos žalos. Taigi „laiko“ veiksnys yra ypač svarbus siekiant veiksmingai apsaugoti intelektualinės nuosavybės teises“⁴⁶. Taip pat taikant laikinąsias apsaugos priemones ginčiuose dėl galimo nuosavybės teisės pažeidimo svarbu sudaryti sąlygas, kad „vidaus rinkoje būtų užtikrintas aukštas, vienodas ir

44 Įgyvendinant direktyvą buvo pakeista daug įstatymų: Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas; Apgauginių veislių apsaugos įstatymas; Patentų įstatymas, Dizaino įstatymas; Prekių ženklų įstatymas; Pusiaudininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymas (Pajeda, *supra note*, 14: 68).

45 Pajeda, *supra note*, 14: 69.

46 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje Phoenix Contact GmbH & Co. KG prieš HARTING Deutschland GmbH & Co. KG, Harting Electric GmbH & Co. KG (C-44/21)“, para. 32, InfoCuria, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=258493&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=865083>.

vientisas intelektinės nuosavybės apsaugos lygis⁴⁷. Atitinkamai veiksmingas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tokio pobūdžio bylose yra „skirtas užkirsti kelią bet kokiam kėsiniimuisi į esamą intelektinės nuosavybės teisę, nutraukti tokį kėsiniimąsi ar taikyti atkuriamąsias priemones“⁴⁸.

Žemesnis nacionalinių teismų taikomas standartas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų ginče dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo gali būti nesuderinamas su reikalavimu užtikrinti veiksmingą intelektinės nuosavybės teisių apsaugą. Pavyzdžiui, byloje *Phoenix Contact GmbH* ginčas kilo, ar su Direktyvos 2004/48 9 straipsnio 1 dalimi suderinama nacionalinių teismų praktika, pagal kurią prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones dėl patento pažeidimo iš principo turi būti atmetami, jeigu atitinkamo patento galiojimas nebuvo patvirtintas bent jau pirmojoje instancijoje priimtu sprendimu po protesto ar pripažinimo negaliojančiu procedūros. ESTT, atsižvelgdama į reikalavimą užtikrinti veiksmingą intelektinės nuosavybės turėtojų teisių apsaugos lygį kilus ginčui civiliniame procese ir veiksmingą ES teisės taikymą, pripažino, kad „nepagrįsta laikytina nacionalinių teismų praktika, pagal kurią prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones dėl patento pažeidimo iš principo turi būti atmetami, jeigu atitinkamo patento galiojimas nebuvo patvirtintas bent jau pirmojoje instancijoje priimtu sprendimu po protesto ar pripažinimo negaliojančiu procedūros“⁴⁹. Taigi, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tokio pobūdžio bylose atlieką specifinę – prevencinio pobūdžio – paskirtį. Taip pat laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tokio pobūdžio ginče reikalauja užtikrinti ir veiksmingą ES teisės taikymą.

Akcentuotina, kad šios kategorijos bylose taikytinas ypatumas, kuris išskiria šių laikinųjų apsaugos priemonių taikymą nuo bendrųjų taisyklių, t. y. pareiškėjas, kurio teisės pažeidžiamos, gali prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kurios sutampa su ieškinio reikalavimais⁵⁰. Aktualioje teismų praktikoje pabrėžiama, kad su ieškinio reikalavimais sutampančių ir iš esmės tokias pat pasekmes kaip ieškinio patenkinimas sukeliančių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas gali būti pateisinamas tik tuo atveju, jei ieškovas įrodo, kad konkrečiu atveju tokia skuba yra būtina ir nepažeidžia šalių interesų pusiausvyros⁵¹.

47 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje IT Development SAS prieš Free Mobile SAS (C-666/18)“, para. 38, InfoCuria, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=221722&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=fir&part=1&text=&doclang=LT&cid=865323>

48 *Ibid.*, para. 40.

49 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje Phoenix Contact GmbH & Co. KG prieš HARTING Deutschland GmbH & Co. KG, Harting Electric GmbH & Co. KG (C-44/21)“, *supra note*, 46.

50 Pajeda, *supra note*, 14: 69.

51 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1160-823/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d7daa8d1-38ab-4734-9f6a-624cbbbb9a7e>

Svarbūs teismų praktikoje formuoti išaiškinimai pateikti sprendžiant tam tikrus specifinius laikinių apsaugos priemonių taikymo atvejus intelektinės nuosavybės bylose. Spręsdamas prekių ženklų ginčus Lietuvos apeliacinis teismas yra nurodęs, kad „Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme (toliau – PŽĮ) įtvirtintų teisių gynimo, laikinių apsaugos priemonių gali būti siekiama ne tik galutinio teismo sprendimo įvykdymo, bet ir prevencinio tikslo – laikinos pažeidžiamų arba gresiančių, kad bus pažeistos, teisių apsaugos“⁵². Taikant laikinąsias apsaugos priemones prekių ženklų bylose atkreiptinas dėmesys į tai, kad tam tikrais atvejais teismas atlieka preliminarų prekių ženklų lyginimą. Vienoje byloje teismas nurodė, kad „preliminariai palyginus ieškovės prekių ženklą ir atsakovės žymenį, matyti, kad žodiniai ginčijamų žymenų elementai nėra tapatūs fonetiškai, semantiškai bei vizualiai, todėl šioje proceso stadijoje negalima preliminariai konstatuoti klaidinamo žymenų panašumo“⁵³.

Sprendžiant laikinių apsaugos priemonių taikymo klausimus autorių teisių gynimo bylose, teismų praktikoje nurodoma, kad atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ATGTĮ) 81 straipsnio nuostatas, galima išskirti šias materialines laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygas: pirma, tinkamas ieškovas ir tinkamas atsakovas; antra, aplinkybės, sudarančios laikinių apsaugos priemonių taikymo pagrindą – pakankamas pagrindas įtarti, kad buvo padarytas autorių teisių pažeidimas (įskaitant ir gresiantį pažeidimą)⁵⁴. Kaip matyti, Lietuvos apeliacinis teismas laikosi pozicijos, kad šios kategorijos bylose yra numatytos specialios laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos.

Teismų praktikoje taip pat yra analizuotos specialios Lietuvos Respublikos patentų įstatymo (toliau – PĮ) 55 straipsnyje nustatytos laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos. Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje nurodoma, kad PĮ 55 straipsnio 2 dalies nuostatos formuluotė „yra pakankamas pagrindas įtarti“ skiriasi nuo CPK 144 straipsnio 1 dalies nuostatos, pagal kurią ieškovė turi tik „tikėtina pagrįsti“ savo ieškinio reikalavimus. Lietuvos apeliacinis teismas laikosi nuomonės, kad PĮ 55 straipsnio 2 dalis reikalauja aukštesnio teismo įsitikinimo ieškinio reikalavimų pagrįstumu. Tokią išvadą lemia ne tik lingvistinė PĮ 55 straipsnio 2 dalies formuluotė, bet taip pat ir proporcingumo principas, kadangi laikinių apsaugos priemonių, sutampančių su ieškinio reikalavimais, taikymas patentų ginčiuose paprastai yra susijęs

52 „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1643-407/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=be89db50-7a16-4c27-b841-12ca2c50ee4b>.

53 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-823-798/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=ac1e2530-f7a1-49c5-8c6f-9fcdae57cff3>.

54 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-546-585/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=7532bb0f-6487-4aab-9344-17f8aedfb7b3>.

su itin reikšmingomis teisinėmis pasekmėmis atsakovei, todėl gali būti pateisinamas tik esant pakankamai akivaizdžiam ieškovės teisių pažeidimui⁵⁵.

Taip pat teismų praktikoje ginčų kyla ir dėl antrosios laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos. Lietuvos apeliacinis teismas yra išaiškinęs, kad net ir esant pakankamai pagrindo įtarti, kad yra daromas patento savininko teisių pažeidimas, ieškovas turi įrodyti *skubaus* galimai neteisėtų veiksmų nutraukimo būtinybę kaip antrąją laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygą. Šiai sąlygai pagrįsti vertinamos tiek konkretaus ginčo faktinės aplinkybės (galimai ieškovui daromos žalos pobūdis ir tai, ar ieškovui daroma žala ieškinio tenkinimo atveju galėtų būti tinkamai ir pakankamai pašalinta nuostolių atlyginimo forma, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sukeltos teisinės pasekmės atsakovui), tiek paties ieškovo veiksmai siekiant galimo savo teisių pažeidimo pašalinimo⁵⁶. Nors intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo bylos pripažįstamos susijusiomis su skubių veiksmų poreikiu pagal savo prigimtį, daugelio Europos valstybių teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad ieškovui gali būti sunku įrodyti „skubos“ sąlygą, jei jis pernelyg ilgai nesiėmė jokių veiksmų savo teisėms ginti. Tokia pozicija pagrindžiama tuo, kad iš ieškovo, kuris teigia, jog patiria nepataisomą žalą dėl atsakovo veiksmų, tikimasi šį tvirtinimą atitinkančio elgesio – kuo ilgesnis laiko tarpas, per kurį ieškovas nesiėmė jokių veiksmų pažeidimui pašalinti, tuo mažiau įtikinamu atrodo ieškovo tvirtinimas, kad jam daroma žala yra nepataisoma, ir kad atsakovo veiksmai turi būti nutraukti nedelsiant, nelaukiant teismo proceso pabaigos. Protingas terminas, per kurį ieškovas turėtų kreiptis su reikalavimu nutraukti atsakovo neteisėtus veiksmus, yra susijęs su konkrečios bylos faktinių aplinkybių vertinimu, tačiau jis bet kuriuo atveju neturi būti ilgesnis nei tikėtina teismo proceso trukmė. Pavyzdžiui, Vokietijoje pagrįstu terminu ieškovui kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pripažįstami 1–2 mėnesiai nuo to momento, kai ieškovas sužinojo apie savo teisių pažeidimą⁵⁷.

Apibendrinant pasakytina, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas turi ypatumų intelektinės nuosavybės bylose. Šiose bylų kategorijose taikytinos prevencinio pobūdžio laikinosios apsaugos priemonės, kurios gali sutapti su ieškinio reikalavimais. Pabrėžtina ir tai, kad Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje yra suformuoti skirtingi išaiškinimai konkretaus pobūdžio intelektinės nuosavybės teisės apsaugos bylose (autorių teisių, prekių ženklų, patentų ir kt.).

55 „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-420-912/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=954dad9b-ca30-4508-a86c-896732398508>.

56 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1160-823/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d7daa8d1-38ab-4734-9f6a-624cbbbb9a7e>.

57 *Ibid.*

2.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas viešųjų pirkimų bylose

Viešųjų pirkimų ginčai pasižymi ne tik viešojo intereso apsaugos klausimais, bet ir specifinėmis (papildomomis) laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygomis. Dėl įtakos ES vidaus rinkai viešieji pirkimai ir tam tikros proceso taisyklės, susijusios dėl ginčų, kylančių iš šių teisinių santykių nagrinėjimo, nustatytos ir ES teisėje. Aktualios ES direktyvos⁵⁸ numato, kad „valstybių narių nacionalinėje teisėje turėtų būti įtvirtintos laikinosios apsaugos priemonės, kurios sudarytų prielaidas tiek įgyvendinti viešųjų pirkimų pažeidimų prevenciją, tiek ir grąžinti viešojo pirkimo procesą į pradinę stadiją, jeigu viešuosius pirkimus kontroliuojantis subjektas arba teismas konstatuotų, jog dėl padarytų perkančiosios organizacijos pažeidimų jos priimti sprendimai yra neteisėti“⁵⁹.

VPĮ 101 straipsnio 2 dalis numato, kad tiekėjas gali pateikti prašymą teismui dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo CPK nustatyta tvarka. CPK 423⁷ straipsnio 1 straipsnis numato, kad teismas priima motyvuotą nutartį dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, vadovaudamasis ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principais ir viešuoju interesu. Teismas gali netaikyti laikinių apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą.

Laikinių apsaugos priemonių taikymas viešųjų pirkimų bylose turi aiškia sąsają su viešuoju interesu, t. y. jų taikymas yra susijęs su viešojo intereso apsauga. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad „viešasis interesas apima tiek visuomenės interesą tam tikru pirkimo objektu (preke, paslauga, darbų rezultatu) ir jo teikiama nauda, tiek ir visuomenės interesą užtikrinti konkurso dalyvių sąžiningą varžymąsi“⁶⁰. Be to, „viešojo intereso apsauga sprendžiant ginčus viešųjų pirkimų srityje turi apimti abu jo aspektus, nė vienas iš jų iš anksto (*a priori*) neturi pirmenybės vienas kito atžvilgiu. Sprendimas ginti viešąjį interesą kaip visuomenės suinteresuotumą pirkimo objektu ir jo teikiama nauda turėtų būti grindžiamas realios ar realiai numatomos žalos visuomenei ar jos daliai, neigiamos įtakos žmonių gerovei pagrindais“⁶¹. Teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad „viešųjų pirkimų ginčai nėra vien tik privataus pobūdžio, jie susiję su viešojo intereso apsauga, kad visuomenė yra suinteresuota ne tik pirkimo objektu, bet ir tuo, jog perkančiųjų organizacijų vykdomos

58 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo (89/665/EEB) ir 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyvos dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo (92/13/EEB) 2 straipsnis.

59 Soloveičikas, *supra note*, 15: 69.

60 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2011“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=1feef274-91d8-4140-acf3-37a3b7941924>.

61 „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1525/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=9f52503c-4764-47de-9e82-64035846d334>.

viešojo pirkimo procedūros vyktų skaidriai, griežtai laikantis įstatymų reikalavimų. Tešiant pirkimo procedūras pagal perkančiosios organizacijos sprendimus, galimai neatitinkančius imperatyvių teisės aktų reikalavimų, būtų pažeidžiama visuomenės teisė į viešųjų pirkimų procedūrų skaidrumą bei teisėtumą⁶².

Praktikoje taip pat gali pasitaikyti atveju, kai nepagrįstai iš viešojo pirkimo pašalintas ar jo laimėtoju nepripažintas ūkio subjektas gali siekti prisiteisti negautas pajamas iš perkančiosios organizacijos. Teismų praktikoje tokiais atveju laikoma, kad gali būti pagrįsta užtikrinti ieškovo (tiekėjo) turtinius interesus (sustabdyti viešojo pirkimo procedūras, įpareigoti nesudaryti viešojo pirkimo sutarties, sustabdyti jos vykdymą, kt.), siekiant išvengti perkančiųjų organizacijų dvigubo mokėjimo⁶³. Tačiau kyla klausimas, ar tokia praktika pagrįsta, ypač atsižvelgiant į viešojo pirkimo objekto svarbą. Tokiais atvejais, sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, turi būti vertinama, ar viešasis interesas (konkretaus viešojo pirkimo objekto įsigijimas) nebus pažeistas sustabdžius viešojo pirkimo procedūras.

Atsižvelgiant į nurodytą viešąjį interesą, teismų praktikoje pripažįstama, kad egzistuoja trys laikinųjų apsaugos priemonių sąlygos viešųjų pirkimų bylose. Įstatymas laikinųjų apsaugos priemonių taikymui viešųjų pirkimų bylose numato šias sąlygas: „pirma, ieškovo reikalavimas turi būti tikėtinaai pagrįstas, antra, nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių, egzistuoja teismo sprendimo neįvykdymo grėsmė, trečia, laikinųjų apsaugos priemonių neigiamos pasekmės neviršija jų teikiamos naudos. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, nėra pagrindo taikyti laikinąsias apsaugos priemones“⁶⁴. „Teismas, spręsdamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą viešųjų pirkimų bylose, visų pirma, turi įvertinti, ar nagrinėjamu atveju egzistuoja bendrosios CPK 144 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos, kurioms esant yra priimamas sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, t. y. preliminarai įvertinti pareikštų reikalavimų pagrįstumą ir nustatyti, ar egzistuoja grėsmė galutiniu teismo sprendimu galbūt patenkintų ieškinių reikalavimų įvykdymui, o nustatęs, kad tokia grėsmė egzistuoja – įvertinti, ar laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nepažeis viešojo intereso ir nesukels didesnės žalos, nei laikinųjų apsaugos priemonių netaikymas“⁶⁵.

Taigi, sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo viešojo pirkimo

62 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1214-302/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=3d5fd694-003b-4a0e-8231-2f48fbcf673>.

63 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-359-469/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. gegužės 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=e42c3f41-886f-4107-8b21-4e96b32bb1c2>.

64 „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-337-302/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=ed61b237-0ab4-4149-9fae-f91d34eebcd5>.

65 „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1179-370/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=9b07ab48-c7a1-49af-8443-cdc3df9951af>

procedūrų metu, labai svarbu tinkamai įvertinti interesų balanso testą tarp dviejų viešųjų interesų – iš vienos pusės, visuomenės interesą tam tikru pirkimo objektu ir jo teikiama nauda ir, iš kitos pusės, visuomenės interesą užtikrinti konkurso dalyvių sąžiningą varžymąsi.

Teismų praktikoje klausimų kelia ir specifinės laikinosios apsaugos priemonės (pirkimo procedūrų stabdymo) taikymas. Teismų praktikoje nurodoma, kad „pasibaigus pirkimui, išnyksta teisinis pagrindas taikyti pirkimo procedūrų sustabdymą kaip laikinąją apsaugos priemonę, o tuo atveju, jei pirkimas pasibaigia pirkimo sutarties sudarymu, taip pat išnyksta teisinis pagrindas taikyti ir įpareigojamą perkančiajai organizacijai nesudaryti viešojo pirkimo sutarties“⁶⁶. Taigi, teismų praktikoje išaiškinta, kad „šioms laikinių apsaugos priemonių rūšims yra taikomos konkretus laiko momentas, iki kada jos gali būti taikomos. Jeigu tokia sutartis sudaryta iki procesinio klausimo dėl laikinių apsaugos priemonių nagrinėjimo, pirmosios instancijos teismas, remdamasis vien šia aplinkybe, turi pagrindą ieškovo prašymą dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo atmesti. Tuo atveju, kai pirkimo sutartis sudaryta po klausimo dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo išsprendimo pirmosios instancijos teisme – nepaisant to, ar žemesnės instancijos teismas buvo taikęs laikinąsias apsaugos priemones, ar buvo atmetęs ieškovo prašymą, apeliacinės instancijos teismas turi priimti procesinį sprendimą, kuriuo ieškovo prašymas būtų atmetas. Tai reiškia, kad pirkimo sutarties sudarymas sudaro savarankišką pagrindą atmesti ieškovo prašymą dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo viešųjų pirkimų byloje, kurių dalyką sudaro viešojo pirkimo konkurso procedūrų sustabdymas arba įpareigojimas perkančiajai organizacijai nesudaryti viešojo pirkimo sutarties, o tokio prašymo atmetimo pirmosios instancijos teisme atveju – tokio teismo nutartį palikti nepakeistą“⁶⁷.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai tarp tiekėjo ir perkančiosios organizacijos susiklosto ginčas dėl viešojo pirkimo sutarties vykdymo, o viena iš šalių prašo stabdyti jau sudarytos sutarties vykdymą. Naujausioje teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad tokiu atveju iš esmės siekiama to paties rezultato, kaip ir patenkinus ieškinį, – sutarties nevykdymo. Kadangi tokioje byloje ieškinio reikalavimas nėra prevencinio pobūdžio, o prašomos laikinosios apsaugos priemonės iš esmės atitinka tą teisinį rezultatą, kurio siekiama ieškinio reikalavimu, tokių laikinių apsaugos priemonių taikymas būtų nesuderinamas su jų taikymo paskirtimi⁶⁸.

Apibendrinant teigtina, kad ginčiuose, kylančiuose iš viešųjų pirkimų teisinių san-

66 „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-480-370/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7efe8d0f-a810-402a-b431-1913de8580d1>

67 „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2218/2012“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7e840c71-549c-42cf-81a2-db116a03c0a6>.

68 „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-318-302/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1fb57114-fb0c-4279-b3ee-fef842fe970c>.

tykių, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra tiesiogiai susijęs su viešojo intereso užtikrinimu tokio pobūdžio bylose. Sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tokiuose ginčiuose teismų praktikoje pagrįstai pabrėžiamas poreikis užtikrinti teisingą viešojo intereso apsaugos balansą tarp perkančiosios organizacijos (ir visuomenės) poreikių užtikrinimo ir viešųjų pirkimų procedūrų skaidrumo. Tokia viešojo intereso apsaugos balanso paieška rodo, kad, be bendrųjų CPK 144 straipsnio 1 dalyje nustatytų sąlygų, tokio pobūdžio bylose taip pat reikšmingas viešojo intereso apsaugos balanso įvertinimas kaip papildoma laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlyga.

2.3. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas bylose, susijusiose su komercinės paslapties apsauga

Ginčiuose, susijusiuose su komercinės paslapties apsauga, taip pat kyla klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų dėl tokių specifinių civilinių ginčų pobūdžio. Tokių specifinių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos nustatytos ES teisėje. Direktyvos dėl komercinių paslapčių apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo⁶⁹ 10 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kad „valstybės narės užtikrina, jog kompetentingos teisminės institucijos komercinės paslapties turėtojo prašymu galėtų nurodyti tariamam pažeidėjui taikyti bet kurią iš šių laikinųjų ir prevencinių priemonių: a) laikinai nutraukti komercinės paslapties naudojimą ar atskleidimą arba, atsižvelgiant į aplinkybes, uždrausti jam tai daryti; b) uždrausti gaminti, siūlyti, pateikti rinkai ar naudoti pažeidžiančias prekes arba jas importuoti, eksportuoti arba sandėliuoti tais tikslais; c) sulaukyti arba pristatyti įtariamas pažeidžiančias prekes, įskaitant importuotas prekes, siekiant užkirsti kelią jų patekimui į rinką ar išleidimui į apyvartą joje“. Taip pat šios direktyvos preambulės 26 punkte reglamentuojama, kad „trečiosios šalies neteisėto komercinės paslapties gavimo, naudojimo ar atskleidimo padariniai teisėtam komercinės paslapties turėtojui galėtų būti lemtingi, nes paviešinus komercinę paslaptį jos turėtojui nebebūtų imanoma atkurti padėties, kokia buvo prieš paslaptį prarandant. Todėl labai svarbu numatyti greitai taikomas, veiksmingas ir prieinamas laikinąsias priemones, kuriomis būtų iš karto nutrauktas neteisėtas komercinės paslapties gavimas, naudojimas arba atskleidimas, įskaitant atvejus, kai ji naudojama paslaugoms teikti“. Minėtos direktyvos nuostatos į nacionalinę teisę perkeltos Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymu (toliau – KPTAĮ)⁷⁰.

Pabrėžtina, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas ginčiuose dėl komercinės paslapties apsaugos pasižymi tam tikrais ypatumais.

69 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 2016 m. birželio 8 d. dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo, OJ L 157, 15.6.2016, p. 1–18.

70 „Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas“, TAR, 2018-05-08, Nr. 2018-07477.

Pirma, kalbant apie pirmąją būtinąją laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygą, KPATAI 6 straipsnio 3 dalis numato privalomai prie prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones pridedamus įrodymus. Minėtame straipsnyje reglamentuojama, kad „asmuo, kuris prašo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, turi teismui pateikti įrodymus, jog: 1) komercinė paslaptis egzistuoja; 2) jis yra komercinės paslapties turėtojas; 3) komercinė paslaptis neteisėtai gauta, naudojama ar atskleista arba kyla grėsmė, kad komercinė paslaptis bus neteisėtai gauta, panaudota ar atskleista“. Taigi, įstatymas numato privalomai pateiktinus įrodymus šios kategorijos byloje. Svarbu pažymėti, kad pagal aktualią teismų praktiką, šaliai nepridėjus reikiamų įrodymų, prašymas tenkinti laikinąsias apsaugos priemones atmetamas kaip neatitinkantis pirmosios būtiniosios sąlygos⁷¹. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į kitą aspektą, t. y. kad jau teikiant prašymą dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo šios kategorijos byloje, pareiškėjas prašymą turi pagrįsti tam tikras materialinės teisės reglamentuojamas sąlygas (ginčijama komercinė paslaptis atitinka jai keliamus reikalavimus, asmuo, teikiantis tokį prašymą, turi pagrįsti, kad yra teisėtas jos turėtojas). Galima kelti klausimą: ar pareiškėjas turi tik preliminarai pagrįsti šias sąlygas, ar vis dėlto keliamas didesnis įrodinėjimo standartas? Teismų praktikoje išaiškinta, kad, sprendžiant laikinių apsaugos priemonių taikymo klausimą, vertinamas preliminarus (*prima facie*) ieškinio reikalavimų pagrįstumas, t. y. reikia tik preliminarai nustatyti, ar nurodoma informacija gali būti laikoma komercine paslaptimi⁷². Vis dėlto, nors reikalaujama tik preliminarus pagrįstumo, tačiau teismų praktikos pavyzdžiai parodo, kad ne visada pateikiama pakankamai duomenų, kurie padėtų nustatyti, kad ieškovo nurodoma informacija preliminarai laikytina komercine paslaptimi⁷³.

Antra, kalbant apie antrąją būtinąją laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygą, KPATAI 6 straipsnio 4 dalis numato, kad „teismas, sprenddamas dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, turi vertinti priemonių proporcingumą bei atsižvelgti į konkrečias bylos aplinkybes, **prireikus** įskaitant: 1) komercinės paslapties vertę ir kitas konkrečias jos ypatybes; 2) priemones, kurių buvo imtasi komercinei paslapčiai apsaugoti; 3) atsakovo veiksmus gaunant, naudojant arba atskleidžiant komercinę paslaptį; 4) neteisėto komercinės paslapties naudojimo arba atskleidimo poveikį; 5) teisėtus šalių interesus ir galimą laikinių apsaugos priemonių taikymo arba netaikymo poveikį šalims; 6) teisėtus trečiųjų šalių interesus; 7) viešąjį interesą; 8) pagrindinių teisių apsaugą“.

Nors paprastai įstatymas nenumato sąrašo pavyzdinių kriterijų, kuriais remda-

71 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1177-516/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d2359b8e-9830-4bde-9887-0305e7c0f113>.

72 „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-136-407/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 28 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e153bf72-af1c-481e-95e4-c52ceb15c3eb>.

73 *Ibid.*

masis teismas galėtų nuspręsti, ar byloje kyla teismo sprendimo neįvykdymo rizika, tačiau šios kategorijos bylose įstatymas numato konkretų sąrašą kriterijų. Taigi, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad teismas privalo vertinti visas nurodytas aplinkybes, siekdamas nustatyti grėsmę teismo sprendimo įvykdymui. Tačiau KPTAI 6 straipsnio 4 dalyje numatyta ir tai, kad šiuos kriterijus teismas vertina tik „prireikus“. Toks reglamentavimas nesuteikia teisinio aiškumo, nes neaišku, ar teismas turi diskreciją vertinti įstatyme numatytas aplinkybes. Manytina, kad tokių išsamių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kriterijų įtvirtinimas įstatyme rodo, kad įstatymų leidėjas laikinųjų apsaugos priemonių taikymą tokio pobūdžio bylose sieja būtent su šių kriterijų vertinimu konkrečios bylos kontekste. Be to, iš įstatyme naudojamos formuluotės galima daryti išvadą, kad tai yra baigtinis sąrašas kriterijų. Viena vertus, šių sąlygų vertinimas sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apsunkina operatyvų tokio klausimo sprendimą, nes teismas turi įvertinti reikšmingų aplinkybių visumą. Kita vertus, toks reikšmingų vertinamų aplinkybių sąrašas rodo, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tokiose civilinėse bylose reikalauja išsamiai įvertinti prašomos laikinosios apsaugos pagrįstumą.

Apibendrinant pasakytina, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas bylose, susijusiose su komercinės paslapties apsauga, turi ypatumų. Tokiose bylose būtina pateikti įrodymus, numatytus KPTAI 6 straipsnio 3 dalyje ir įvertinti grėsmę teismo sprendimo įvykdymui pagal KPTAI 6 straipsnio 4 dalyje numatytas aplinkybes.

Išvados

1. Esminės laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos – preliminarus ieškinio pagrįstumas ir grėsmė teismo sprendimo įvykdymui yra universalios pobūdžio sąlygos, kurios būdingos tiek Anglijos, tiek Lietuvos teisei. Nors Lietuvos civilinio proceso teisėje šios laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos pripažintos dar tarpukario teisėje, tačiau Anglijos teismų praktikoje jos buvo taikomos dar XIX amžiuje. Dabartinė teismų praktika pateikia aiškesnį vertinimą, kaip suprasti bendrąsias laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas Lietuvos teisėje.
2. Specialių kategorijų civilinėse bylose yra suformuoti atskiri laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai. Šiame straipsnyje nagrinėtų civilinių bylų kategorijų ypatumus lėmė ES direktyvos, kurių nuostatos yra perkeltos į nacionalinę teisę. Autorių vertinimu, specialiosios laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos nepakeičia bendrųjų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų, o jas papildo, pateikia aiškesnius vertinimo kriterijus.
3. Atsižvelgiant į tai, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai specialiųjų kategorijų bylose yra perkeliama ne į kodifikuotą teisės aktą – CPK, o į atskirus įstatymus, kurie reglamentuoja tiek materialinę, tiek procesinę teisę, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tampa kompleksiniu procesu, reikalaujančiu taikyti ne tik CPK, bet ir kitus atskirus įstatymus.

CONDITIONS FOR THE APPLICATION OF PROVISIONAL MEASURES IN CERTAIN CATEGORIES OF CIVIL CASES

Artur Doržinkevič

Mykolas Romeris University, Lithuania

Indrė Maculevičienė

Supreme Court of Lithuania, Lithuania

Summary. *This article analyzes the problems of applying provisional measures in civil cases of special categories (categories of intellectual property, public procurement and cases related to the protection of commercial secrets). For that purpose, the general conditions for the application of provisional measures and the development of their formation are reviewed. The conditions for the application of provisional measures in English law are evaluated in a comparative aspect. The institute of provisional measures in interwar Lithuania is also analyzed. After reviewing the traditional conditions for the application of provisional measures, the article analyzes special laws and current court practice of Lithuania, which provides for special prerequisites for the application of provisional measures in special categories of civil cases.*

Keywords: *provisional measures, interim measures, intellectual property law, public procurement law, commercial secrets, civil procedure, EU law*

Artur Doržinkevič, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinis procesas, civilinė teisė.

Indrė Maculevičienė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo padėjėja. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinis procesas, civilinė teisė, komercinė teisė

Artur Doržinkevič, PhD candidate at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: civil procedure, civil law.

Indrė Maculevičienė, judge assistant at the Supreme Court of Lithuania. Research interests: civil procedure, civil law, commercial law.